

Шорина Т.Г.

ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ ДИСКУРСА ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭТИКИ И ЕЕ МОРАЛЬНО-ПРАКТИЧЕСКИХ ДИЛЕММ

Актуализована проблема философского и этического осмысления нового положения человека в эпоху «информационной революции» в системе взаимоотношений «человек-техника-природа», что стало предметом изучения прикладного вида знаний - информационной этики. Осуществляется философский анализ исторических, социокультурных основ информационной этики и ее концептуальной особенности. В том числе, определяются ее наиболее актуальные морально-этические темы. В статье отмечается, что развитие информационной этики и тщательное осмысление ее драматических проблем может и должно способствовать их преодолению, нахождению устойчивых решений, необходимых для того, чтобы дать адекватные ответы на технологические вызовы информационной эпохи.

Ключевые слова: информационная этика; мораль; компьютерная этика; информационная революция; медиакратия; медиакоммуникация; информационная культура; информационно-коммуникационные технологии, права человека.

Shorina T.

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE DISCOURSE OF INFORMATION ETHICS AND ITS MORAL-PRACTICAL DILEMMAS

Introduction. In the context of the information revolution of the last quarter of the XX century and the transition of most developed societies from industrial to information stage, the problem of philosophical and ethical understanding of the new human situation has been actualized. The emergence of various types of applied and professional ethics has become a kind of response to this situation. Information ethics is one of these varieties. **Research methods.** The theory and method of discourse analysis, the method of comparative analysis, as well as system-logical, dialectic, analytical, synthetic and structural research methods are applied. **The aim and tasks.** The paper considers the features of information ethics. It analyses its ethical and practical nature, traces the history of its formation and designates the key moral and ethical, axiological, existential themes. **Research results.** Since the moment of informational transformations of society and the spiritual influence of postmodernism, the diversity of schools and approaches to the problems of ethics and morality has been characterized by pluralistic epistemology and ontological decentration. The possibilities of ethics as a moral philosophy are recognized as limited; therefore, a need for practical ethics arose. Applied ethics takes the role of a kind of methodology for making moral decisions in specific situations. Information ethics is a type of applied ethics and, first of all, is focused on the study of practices related to the functioning of information technology systems, world communication networks, in general, electronic culture. Its purpose is to solve dramatic, controversial, dilemma problems manifested in human relationships within information environment. Information ethics concerns not only ethical, but also social, legal and technical issues. The term "information ethics" first appeared in the library and information literature in the late 1980s, and in recent decades, it has been developing not only within, but also beyond the professional and scientific communities. **Discussion.** The different approaches to the meaning of information ethics in the works of R. Capurro and L. Floridi is analyzed. R. Capurro, distinguishes the concept of "information ethics" from the close concept of "computer ethics. R. Capurro's "information ethics" acts as a generic concept, and is thought of as "the entire information and communication sphere." L. Floridi views information ethics as an onto-centric environmental ethics; therefore, he shifts ethical regulation from society to the sphere of animate and inanimate nature. The article also discusses the dilemmas of current topics of information ethics. **Conclusion.** The changes associated with the rapid development of information and computer technologies not only open up enormous opportunities for humanity, but also cause the emergence of new ethical problems. Information ethics requires that the information society be based on the principles of mutual respect and respect for human rights.

Keywords: information ethics; morality; computer ethics; information revolution; mediocracy; media communication; information culture; information and communication technologies; human rights.

УДК 1:17-177

Ю. В. Гуменюк

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ЕФЕКТИВНОГО АЛЬТРУЇЗМУ
ЯК УМОВИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
julygumenyuk@gmail.com

Анотація. У статті ставиться питання: яким же буде суспільний порядок після пандемії COVID-19? та шляхом узагальнення здобутків минулого, аналізуючи сучасні методологічні концепції й інтерпретуючи ідентичний історико-філософський матеріал, робиться спроба дати відповідь на нього. Даючи визначення такому явищу, як «пандемія», та характеризуючи його, маємо відповідь на запитання: що сталося з людським імунітетом, якщо організм людини не може впоратися з вірусом? Душа людини страждає, поки не зрозуміє суті того, що відбувається і, в першу чергу, суті свого власного існування. Виходячи з цього, в статті проведено розширений аналіз і визначено зв'язки між природою страху, сенсом життя та альтруїзмом. Висвітлено сучасне розуміння ефективного альтруїзму та вирішення за рахунок даного феномену питання щодо наведення суспільного порядку в сучасних умовах.

Ключові слова: пандемія; коронавірус; страх; сенс життя; альтруїзм; емпатія; егоїзм; ефективний альтруїзм; суспільний порядок.

Вступ

У сьогоденній реальності, спричиненій коронавірусною інфекцією, ми маємо унікальну можливість спостерігати загострення морального занепаду людства, який призвів до суспільного безладу в умовах пандемії. Пандемія (від грец. πᾶν «пан» – увесь та δῆμος «демос» – народ) – епідемія, що характеризується найбільшим поширенням будь-якого інфекційного захворювання на території всієї країни й сусідніх держав, багатьох країн світу й на різних континентах (Porta Miquel, 2008). Н. Сухова наголошує, що основною характеристикою пандемії є

відсутність у людства колективного імунітету та ефективних засобів лікування й профілактики захворювання. Дослідниця сформулювала питання, яке хвилює сьогодні кожного, й дала на нього лаконічну, але абсолютно правильну відповідь: «Так що сталося з людським імунітетом, якщо організм людини не може впоратися з вірусом? Душа людини страждає, поки не зрозуміє суті того, що відбувається і, в першу чергу, суті свого власного існування» (Сухова, 2020). Ми є свідками, коли Земля запускає новий цикл свого життя і, відповідно, має змінитися життя кожної людини. Обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19,

коли ми опинилися один на один із собою, оголила актуальні проблеми людства, які при ретельному і глибокому аналізі, критичній оцінці вчинків і процесів, а також при правильних діях, можуть стати найефективнішими у XXI ст. (Сухова, 2020).

У даному контексті Н. Мозгова, розмірковуючи про особливості зміни філософського підходу до розгляду положення людини в світі, вказує на те, що завжди суб'єктом у класичній і некласичній філософії виступала ініціативна й активна людина, але філософська думка кінця XX ст. остаточно відмовилася від такого бачення і місце суб'єкта «гри» зайняла сама «гра», внаслідок чого якості людини як автора життя почали втрачатись (Мозгова, 2020: 36). Відтак, представники світової філософської думки завжди обґрунтовують та прогностично попереджають людство про нові виклики часу, показують і доводять небезпеку його необдуманого вибору.

Ситуація, яка склалася, дає можливість проводити аналогії між романами-антиутопіями як-от: Дж. Орвелл «1984» (Орвелл, 2015), К. Боє «Каллокаїн» (Боє, 2016), Е. Юнгер «Скляні бджоли» (Юнгер, 2017). Спільним для цих художніх творів є те, що в результаті, щоб «врятувати людство», кожен письменник прийшов до необхідності ілюстрації міжособистісних людських стосунків, в основі яких лежать емпатія, любов, співпереживання і турбота про ближнього, адже тільки наявність таких почуттів спроможна забезпечити збереження людського життя і моральних цінностей.

Звичайно, що карантинні заходи, які вводяться в усьому світі, новини про масові мільйонні смерті, які транслюють мас-медіа, все більше сприяють зростанню почуття страху і невизначеності. Як наслідок, це призводить до максимальної закритості людей у своїх «соціальних міхурах», тобто між особистісне спілкування мінімізується до родинного кола і кола людей, з якими людині необхідно взаємодіяти у робочих питаннях чи ситуаціях вирішення питань особистого характеру. Дж. Орвелл писав, що, поступово стаючи найсильнішим із мотивів, страх ламає моральний хребет людини і змушує її глушити в собі всі почуття, крім самозбереження (Орвелл, 2015). К. Боє, в свою чергу, вклала у уста героя свого роману розмисли щодо патологій людського страху перед тотальним контролем: «Ми живемо під все більш строгим контролем, але це породжує у нас не почуття впевненості, як ми сподівалися, а страх. Разом з острахом зростає прагнення завдати ударів тим, хто оточує нас. Загальновідомо, що, коли дикий звір, відчуваючи небезпеку, бачить, що йому нікуди сховатися, він кидається в напад. Коли страх огортає нас, нам не залишається нічого іншого, як нанести перший удар...» (Боє, 2016). Німецького письменника, публіциста Е. Юнгера непокоїла швидkozмінюваність реальності і автоматизація робочих процесів, про що він пише: «Швидкість - принцип нашого часу. Тому й беруться жертви не тільки на війні, але і в мирному житті» (Юнгер, 2017).

Дані тези з художніх творів заставляють замислитися про природу людей, в основі поведінки яких закладено альтруїзм або ж егоїзм, і саме страх є тією силою, яка проявляє цю суть у людини. Виклики сьогодення ставлять перед нами завдання і запитання: Як не перетнути межу того страху, який «ла-

має моральний хребет людини і змушує глушити в собі всі почуття» (Орвелл, 2015); Як зберегти баланс здорової взаємодії та покращити добробут тих, хто залишився наодинці з бідомою?

Філософський аналіз страху представлений у роботах філософів і вчених-психологів В. Антонова, М. Бердяєва, Є. Борового, О. Гагаріна, П. Гуревича, А. Замалєєва, А. Королькова, Л. Орехової, М. Хайдеггера, А. Камю, С. Керкегора, Р. Мея, Б. Паскаля, О. Ранка, Ф. Рімана, М. Савіної, Ж.-П. Сартра, П. Тіл-ліха, З. Фрейда, Е. Фромма, К. Хорні, Л. Шестова, І. Ялома, К. Ясперса та інші. Зокрема, етичні аспекти страху вивчали І. Кон, П. Гаджикурбанова, Ю. Пусто-войт та інші.

Проблему сенсу життя у своїх працях піднімали філософи різних часів від Античності до сучасного періоду: в античний період (Сократ, Аристотель, Платон, Сенека та ін.); в епоху Відродження (М. Кузанський, М. Монтень, Леонардо да Вінчі та ін.); в новітній час (В. Франк, К. Ясперс, М. Хайдеггер, А. Камю та ін.). Психологічний аспект сенсу життя людини досліджували С. Рубінштейн, А. Ленгле, Р. Еммонс, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм та інші. Зокрема, проблему щастя піднімали у свої працях Д. Леонтьєв, А. Шапіро, В. Петровський, І. Джидар'ян та інші.

В історії філософської думки альтруїзм більшою мірою аналізується як етична максима поведінки, що найбільше цікавило І. Канта, Ф. Гегеля, О. Конта, В. Соловйова, А. Швейцера, А. Шопенгауера та ін. Аналіз літературних джерел показав, що для теологів альтруїзм – добро (В. Соловйов розглядає добро як заповідь від Бога); у біологів альтруїзм – інстинкт, вроджений, спадково зафіксований результат природного відбору (Ч. Дарвін, Г. Спенсер, П. Кропоткін, В. Ефромсон); у психології альтруїзм – це система ціннісних орієнтацій особистості, коли центральним мотивом і критерієм моральної оцінки виступають інтереси іншої людини або групи людей (Ш. Амонашвілі, Р. Апресян, Б. Додонов, З. Карпенко, Н. Лейтес, Б. Ломов, Д. Майерс, Г. Моррей, В. Мухіна, Р. Немов, М. Обозов та інші).

Однак аналіз причинно-наслідкових зв'язків між страхом, сенсом життя й альтруїзмом, зокрема ефективним альтруїзмом, та вплив даного концепту на відновлення суспільного порядку після пандемії ще не був предметом наукових пошуків.

Мета дослідження

Мета даної наукової розвідки полягає в проведенні розширеного аналізу та визначенні причинно-наслідкових зв'язків між природою страху, сенсом життя та альтруїзмом; у висвітленні сучасного розуміння ефективного альтруїзму та вирішенні за рахунок даного феномену проблеми розвитку суспільного порядку в сучасних життєвих умовах.

Методологія дослідження

Для досягнення мети та вирішення завдання визначеної проблеми використано дескриптивний (описовий) підхід, на ґрунті якого, шляхом доповнення і розширення, застосовано «пояснювальну» недескриптивну методологію: узагальнення здобутків минулого поряд із аналізом сучасних методологічних концепцій, інтерпретація ідентичного історико-філософського матеріалу, створення концепту для вирішення проблеми (Руденко, 2013).

Результати

Епідемії і пандемії в глобальному світовому масштабі супроводжують людство з далекого минулого. Так, 1200 років до н.е. була зафіксована перша епідемія чуми в глобальному масштабі. Загалом людство пережило п'ять пандемій чуми і сім пандемій холери. Спустошувалися цілі міста, території, регіони. Кожен другий-третій помирав. Доречно тут згадати про натуральну віспу – епідемію, яка вразила свого часу багато країн, і смертність була катастрофічною.

Ми говоримо про епідемії, коли інфекція поширюється в рамках однієї країни; про пандемію, коли є такі ознаки: інтенсивність вираження, коли задіяні інтереси людства в глобальному масштабі; висока патогенність вірусу або бактерії, через високу смертність порушуються демографічні показники; коли проходить пандемія, а вірус, або бактерія залишаються циркулювати на локальній території. Основна ознака пандемії – просторова характеристика, тобто планетарне поширення інфекції, коли задіяні континенти, країни і т.д.

Слід зазначити, що кожного разу, подолавши пандемію, людство «перезавантажувалося», змінювалися світобудова та суспільний порядок. Яким же буде суспільний порядок після пандемії COVID-19? Ніхто сьогодні не може дати чіткої відповіді на це питання, «проте реальність є такою, що світ ніколи не буде колишнім після коронавірусу», – заявив американський дипломат Г. Кіссінджер ще на початку квітня 2020 року. Пандемія коронавірусу стала причиною страхів, тривоги та паніки всього людства. Та все ж слід дивитись у майбутнє оптимістично. Так, німецька письменниця і філософ Свен Флашпюлер зазначає, що несподівана перерва у звичному стрімкому укладі сучасних буднів дає нам можливість замислитися і, можливо, змінити наше суспільство на краще. Саме у період пандемії під час масового карантину потрібно «скинути швидкість», звернутися до свого внутрішнього світу, переглянути власне ставлення до суспільних цінностей. «З філософської точки зору, якраз під час кризи поняття щастя не завадило б розглянути більш уважно. В античному розумінні поняття щастя основна роль відводиться моральності, тобто, тільки засноване на моральних принципах життя може вважатися повноцінним», – зауважує автор (Пода, 2020: 126).

Страх – проблема, яка була важливою завжди, але стала дуже актуальною зараз, у період трансформації суспільства та природних викликів, пов'язаних із пандемією коронавірусу та іншими небезпечними хворобами людства. Слаба захищеність населення від негативних явищ породила у людей тривоги і страхи за своє життя і майбутнє своїх дітей. Феномен страху є предметом дослідження багатьох наук і галузей філософського знання. Він розглядається в різних аспектах: як екзистенціальний витік людського буття, психологічний, релігійно-психологічний, соціальний, етичний феномен. На думку Р. Мея, страх «існує незалежно від культури і рівня розвитку народу чи його окремих представників: єдине, що змінюється, – це об'єкти страху, бо як тільки ми думаємо, що перемогли чи подолали страх, з'являється інший вид страху, а також інші засоби і заходи, спрямовані на його подолання» (Мэй, 2016).

Відповідно до одного з визначень, страх – це «тяжкий, болісний душевний стан, що викликається загрозою людині безпекою і почуттям власного

безсилля перед нею» (Гайденко, 2010). З-поміж різних класифікацій страхів, учені визначають природні, соціальні й екзистенціальні страхи. Природні страхи – страхи атмосферних і астрономічних явищ, вулканів і землетрусів, тварин тощо. Серед соціальних страхів виділяють страх відповідальності, страх перед випробуванням. До екзистенціальних страхів відносяться страх смерті, самотності тощо, які пов'язані із самою сутністю людини і є таким, що характерне для всіх людей.

У філософії екзистенціалізму страх – одне з найважливіших понять, яке трактується як наслідок відкритості, свободи людини, на яку вона від початку приречена. Розмежування понять «страх» і «тривога», які зустрічаються в екзистенціалізмі, засноване на тому, що страх спрямований у навколишнє середовище (зовні), а тривога – на себе і власні реакції (всередину). С. К'еркегор розрізняв викликаний зовнішньою причиною страх-боязнь (Furcht) і несвідомий метафізичний страх-тугу, страх-жах (Angst). Це розмежування було сприйнято в подальшому представниками екзистенціалізму і психоаналізу. Так, у розумінні М. Хайдеггера, Furcht включає в себе не тільки боязнь перед чимось небезпечним, але і боязнь за щось і за Іншого як спосіб «співбуття з Іншим на основі миру» (Хайдеггер, 1998). У психоаналізі Angst як страх перед невизначеним співвідноситься з «невротичним» страхом (Пустовойт, 2007: 11).

Відтак, страх – властивість людської душі, яка отримує моральну оцінку залежно від об'єкта, характеру, а також реакції, яку він викликає в людині. Безсумнівно, що страх за себе і страх за Іншого заслуговує на різне ставлення. Існує думка, що страх за Іншого має моральну природу і його «культивування стає моральним обов'язком» (Гаджикурбанова, 2003: 169). Тож якщо в класичних етичних ученнях страху, зазвичай, приписувалась виключно негативна значимість, то сучасний підхід не виключає того, що саме страх (за когось чи за щось) лежить в основі винуватості і відповідальності за долю людини, людства і світу загалом.

Усілякі невдачі, страждання, недуги й смерть, породжують страх, – усе це призводить до того, що наше існування та його мета викликають сумнів і людина починає замислюватись про його сенс. Так, Демокрит дає визначення сенсу життя як стану для досягнення щастя. «Мета життя – хороший настрій» (евтюмія), не тотожний із задоволенням, але такий стан, за якого душа живе безтурботно й спокійно, не збурювана ніяким страхом, ні боязню демонів, ні якою-небудь іншою пристрастю» (Матеріалісти Древньої Греції, 1955: 154). Л. Фейєрбах також стверджував, що мета життя людини полягає в прагненні до щастя, як до свого власного, так і для інших людей. Людина сама визначає своє призначення, будує своє життя. Це призначення, однак, є ніяким іншим, ніж те, яке людина... сама обрала для себе, виходячи зі своєї природи, своїх здібностей та прагнень (Фейєрбах, 1955).

Сьогодні у розумінні сенсу життя сформувалося дві принципово протилежні точки зору, як-от: турбота людини тільки про себе, про самовдосконалення, самореалізацію, власне спасіння й благополуччя; сенс життя не обмежується особистим існуванням і полягає: у служінні Богу, Вітчизні, ідеї, науці тощо. У даному випадку людину розглядають лише як засіб. Такий підхід іноді

видається дуже піднесеним й осяйним, проте, як свідчить історія, заради псевдо великих ідей було загублено мільйони людських життів. Очевидно, що сенс життя потрібно шукати між цими крайнощами - граничним егоїзмом і фанатичним альтруїзмом.

У даному контексті В. Немировський виділяє дев'ять основних концепцій сенсу життя. Залежно від об'єктивного значення цих концепцій, їх можна поділити на кілька груп, на одній з яких ми зупинимось. Тож до першої групи належить сукупність концепцій, орієнтованих на прогресивний розвиток суспільства. Найвищим сенсом життя є творчо-альтруїстичний, зміст якого полягає в безкорисливій турботі про загальне благо. Альтруїзм (з лат. *alter* – інший) – термін, введений О. Контом для вираження прагнення, протилежного егоїзму, коли інтереси інших ставляться вище власних. Альтруїсти готові поступитися в ім'я блага суспільства та інших людей власними інтересами (Немировський, 1990).

Французький філософ О. Конт у XVIII ст. застосував термін «альтруїзм», в основу якого покладено принцип «життя для інших». Даний термін протиставлявся терміну «егоїзм». А зараз альтруїзм є однією з базових категорій етики. Можна зазначити, що альтруїзм є своєрідною формою милосердя, яке в новоєвропейській філософії починає трактуватися саме в дусі альтруїзму, а сприяння блага іншого розглядається як основа моралі взагалі. Також у генезі значимості альтруїзму втілена заповідь любові.

Загальновідомо, що етична оцінка людської діяльності впливає із єдності суб'єктивного і об'єктивного, духовного й практичного, взаємозалежності мотивів, дій і результатів. Добрі вчинки і добрі наміри, безперечно, характеризують високоморальність людини. Проте не можна стверджувати про високоморальність людини на підставі лише одного чи кількох її вчинків. Свого часу Ф. Гегель писав, що коли людина здійснює будь-який моральний вчинок, то це ще не робить її добродійною. Добродійною вона стає лише тоді, коли такий спосіб поведінки є постійною рисою її характеру. Тобто власне альтруїзм є проявом високоморальної поведінки, спрямованої на досягнення всезагального блага.

Обговорення

Природу альтруїстичної поведінки досліджували і вчені, і філософи, та, на жаль, універсального визначення терміну «альтруїзм» на сьогодні не існує. І все ж упевнено можна зазначити, що в основу альтруїстичної поведінки закладено саме такі почуття, як: емпатія, співстраждання, милосердя та жаль. Американський психолог Мартін Хоффман у своїй праці «Емпатія та моральний розвиток: наслідки турботи та справедливості» вказує, що емпатія є вродженим почуттям і може слугувати основою виховання альтруїстичної поведінки. М. Хоффман наводить приклади досліджень у пологових будинках із новонародженими, які підхоплюють емоційний стан інших новонароджених. Він акцентує увагу, на тому що дитина, яка починає плакати, не залишає байдужою інших новонароджених, які, через ще не розвинутий емоційний інтелект, починають віддзеркалювати поведінку неспокою, що і є проявом наявності емпатії, без якої неможливий альтруїзм (Hoffman, 2000). Натомість, англійський біолог Р. Докінз у своїй праці «Егоїстичний ген» стверджує, що від природи людина народжується

егоїстом, у ній закладений егоїстичний ген, який *спонукає до самозбереження та самовідтворення людського роду. Р. Докінз зазначає: «Ми повинні навчати наших дітей альтруїзму, оскільки не можна очікувати, що він закладений в їхню біологічну природу... Людина – єдина жива істота, на яку найбільший вплив має культура, отримана в результаті навчання і передачі наступним поколінням» (Hoffman, 2000). Саме тому необхідно вчитися розвивати емпатію та альтруїзм для встановлення гарних міжособистісних стосунків, які обумовлені знову ж таки необхідністю самозбереження і прагненням до подовження роду.

Виклики сьогодення ставлять перед нами завдання і запитання: як не перетнути межу того страху, який «ламає моральний хребет людини і змушує глушити в собі всі почуття?» (Орвелл, 2015); як зберегти баланс здорової взаємодії та покращити добробут тих, хто залишився наодинці з бідною? У сучасному прогресивному світі альтруїзм набирає все більшої популярності, трансформується у важливі соціальні течії і навіть сприяє формуванню соціальних рухів. До останніх можна віднести «ефективний альтруїзм», засновниками та розробниками якого прийнято вважати Пітера Сінгера та Вільяма Макаскіла.

П. Сінгер, австралійський філософ і розробник «Вселенської етики», вважає, що жити, дотримуючись етичного обов'язку, пом'якшувати страждання інших людей, – це якраз те, що надає сенсу життю. Річ у тім, що люди, які працюють над тим, як зробити наш світ кращим, знають, що роблять те, що перевершує їхні можливості. Але саме усвідомлення, що ти робиш неможливе, перемагаючи себе, приносить реальне задоволення життям. В етичній системі філософа найкраща можлива мотивація для вчинків людини – скорочення кількості страждань у світі. Філософ стверджує, що ефективний альтруїзм – це «поєднання серця і розуму». Серце підштовхує нас до співчуття і самовідданості, тоді як розум націлений на «ефективність і доцільність», саме він дозволяє домогтися того, щоб альтруїзм привносив не деяку кількість блага, а його максимально можливий обсяг.

П. Сінгер пропонує три логічних тези, щоб обґрунтувати свою позицію:

- страждання і смерть від голоду, від відсутності житла і медичної допомоги – це погано;
- якщо людина може запобігти чомусь жахливому, не ризикуючи при цьому нічим так само важливим, – погано, якщо вона цього не робить;
- жертвуючи благодійним організаціям, можна запобігти страждання і смерті людей від відсутності їжі, житла і медичної допомоги, не відмовляючись при цьому ні від чого життєво важливого (Сінгер, 2018).

Вільям Макаскіл, ад'юнкт-професор філософії Оксфордського університету, визначає ефективний альтруїзм, виходячи із словосполучення даного конструкту. В його тлумаченні: альтруїзм – це прагнення покращення життя інших, а ефективність – це принесення максимуму користі за рахунок існуючих ресурсів. Отже, ефективний альтруїзм – це прагнення принести не якусь користь, а максимум користі. У своїй книзі «Розум на благо. Від добрих намірів до ефективного альтруїзму» В. Макаскіл зазначає, що, як наука передбачає безпристрасний пошук істини і готовність її прийня-

ти, так ефективний альтруїзм передбачає безпристрасне з'ясування того, що для світу є кращим за все, і готовність займатись саме цим – чим би воно не виявилось. На думку філософа, найголовнішими характеристиками ефективного альтруїзму і тих, хто безпосередньо належить до руху ефективних альтруїстів, є п'ять визначальних засад поведінки. Розглянемо їх:

1. «Ефективні альтруїсти» мислять глобально, тобто для них цінною є кожна людина, незалежно від того, де вона проживає. Як не дивно, але найефективніші можливості для людини проявити альтруїзм існують за межами її країни.

2. «Ефективні альтруїсти» оцінюють дії за їхніми наслідками: справжній представник цієї течії прагне примножити щастя, поліпшити здоров'я, зміцнити справедливість тощо.

3. «Ефективні альтруїсти» намагаються максимізувати ефективність своєї діяльності; вони щиро прагнуть зробити саме ті вчинки, які дозволять максимізувати позитивні результати.

Результати

Тому і спрямовують свої ресурси (час, гроші, енергію, увагу) на ті заходи, які відрізняються особливою ефективністю використання коштів. При цьому В. Макаскілл пояснює, що це зовсім не означає «грошового» вираження ефективності і економічних розрахунків як кращого вибору лінії поведінки.

«Ефективні альтруїсти» підходять до вирішення питань з наукової позиції, мислять по-науковому, намагаються аналізувати і висловлювати факти в математичній формі.

«Ефективні альтруїсти» готові суттєво змінювати свій спосіб життя з метою максимальної ефективної допомоги іншим зі своїх альтруїстичних спонукань. Тому найчастіше вони починають жертвувати гроші благодійним організаціям, проводять чимало часу в пошуках тих «благих справ», які, відповідно до їхніх поглядів, є найбільш ефективними, навіть можуть змінити сферу своєї діяльності чи спосіб життя (Макаскілл, 2018).

Зважаючи на все вищесказане, варто зазначити, що суспільство завжди умовно поділялося на дві групи людей: тих, хто має активну суспільну позицію і таких, що пасивно ставляться до суспільних проблем. На жаль, представниками активної групи людей не завжди виступають альтруїсти, доволі часто до цієї групи входять егоїсти, які керуються втіхою власного марнославства. Як правило, активна частина людей спроможна пригнічувати пасивну частину і тим самим, визначати вектор розвитку суспільного ладу. Р. Докінз зазначає, що: «Загальний добробут, – можливо, найбільша альтруїстична система, яку коли-небудь знав тваринний світ. Однак будь-яка альтруїстична система є внутрішньо нестабільною, оскільки вона не захищена від зловживань з боку егоїстичних індивідумів, готових її експлуатувати» (Докінз, 2017).

Відтак, необхідною умовою розвитку суспільного ладу, на нашу думку, є наступне: важливо, щоб до активної групи людей не входили ті, хто має егоїстичну природу, адже у разі пригнічення пасивної частини людства егоїстами, неодмінно відбудеться занепад моральних цінностей у суспільстві. У випадку ж, якщо активна група людей у більшості своїй складається з альтруїстів, представників «ефективного альтруїзму», таке суспільство отримує шанс на зміцнення «мораль-

ного хребта» і духовного зростання, в основі яких людське життя і збереження довколишнього середовища є найголовнішими і найбільш цінностями.

Висновки

Узагальнюючи вище викладене, можна зазначити, що згідно із загальноновживаним визначенням ефективний альтруїзм є соціальним рухом зі своєю філософією, яка використовує факти, докази, свідчення і міркування в пошуках найбільш ефективних способів покращення світу з метою використання ресурсів у такий спосіб, щоб не заподіяти шкоди і домогтися максимальної користі для людства і планети Земля. Філософія ефективного альтруїзму активно поширюється на різноманітні галузі: від вибору ефективних благодійних організацій до визначення пріоритетних наукових напрямів і аналізу глобальних ризиків, що, безперечно, стає одним із основних засобів встановлення суспільного порядку після пандемії COVID-19.

Список літератури

1. Martin, L. Hoffman. Empathy and Moral Development : Implications for Caring and Justice. Cambridge : Cambridge University Press, 2000 : 331 p.
2. Porta, Miquel. Dictionary of Epidemiology. Oxford University Press, 2008 : 179 p.
3. Гаджикурбанова, П. А. Страх и ответственность : этика технологической цивилизации Ганса Йонаса. *Этическая мысль. М. : ИФ РАН* 4. 2003. 151–177.
4. Гайденок, П. П. Страх. *Новая философская энциклопедия : в 4-х т. Т. 3. М. : Мысль*, 2010 : 645 с.
5. Джордж, Орвелл. «1984». *Роман. Майстри світової прози. Видавництво Жупанського*. 2015 : 312 с. ISBN 978-966-2355-57-4.
6. Ернст, Юнгер. «Скляні бджоли». *Роман. Майстри світової прози. Видавництво Жупанського*. 2017 : 152 с. ISBN 978-966-2355-86-4.
7. Карін, Боє. «Каллокаїн». *Роман. Майстри світової прози. Видавництво Жупанського*. 2016 : 184 с. ISBN 978-966-2355-71-0.
8. Людвиг, Фейербах. Избранные философские произведения в двух томах. М. : Госполитиздат, Т. 1. 1955 : 343 с.
9. Макаскілл, Уильям. «Ум во благо. От добрых намерений - к эффективному альтруизму». *Изд-во Corpus. Серия: psychology*. 2018 : 288 с. ISBN: 978-5-17-105755-8.
10. Материалисты Древней Греции, *Собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура. М. : Государственное издательство политической литературы*. 1955 : 239 с.
11. Мозгова, Н. Г. Віртуалізація соціальної реальності як спроба подолання самотності людини доби Постмодерну. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія* 1 (31). 2020 : 35-37.
12. Немировский, В. Г. Смысл жизни : проблемы и поиски. К. : Политиздат Украины. 1990 : 18-21.
13. Пода, Т. А. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародні відносини: ключові тенденції. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2 (32). 2020 : 124-128.
14. Пустовойт, Ю. В. Феномен страха в античной культуре и патристике (Этико-философский анализ). *Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата философских наук. Тула, 2007* : 23 с.
15. Річард, Докінз. «Егоїстичний ген». *Роман. Вид-во «Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля»*. 2017 : 540 с. ISBN 978-617-12-2523-7.
16. Ролло, Мэй. Смысл тревоги. *Современная психология. Теория и практика. Изд-во : Институт общегуманитарных исследований*. 2016 : 416 с. ISBN 978-5-88230-272-5.
17. Руденко, С. Історія української філософії: неdeskриптивна методологія дослідження. *Філософська думка*, 5, 2013 : 94–102.
18. Сингер, Питер. Жизнь, которую вы можете спасти. *Издательство : Такие дела*. 2018 : 224 с. ISBN 978-5-604184-1-5.
19. Сухова, Н. М. Пандемія: загроза чи урок людству в XXI столітті? *Вісник Національного авіаційного університету*.

Серія: Філософія. Культурологія. 2 (32). 2020 : 135-140.
ORCID: 0000-0002-2422-43970003.

20. Хайдеггер, М. Прологомены к истории понятия времени. Томск: Издательство «Водолей». 1998 : 384 с.

References

1. Martin, L. (2000). Hoffman. Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice. *Cambridge: Cambridge University Press*, : 331 p.

2. Porta, M. (2008). *Dictionary of Epidemiology*. Oxford University Press.

3. Hadzhikurbanova, P. A. (2003). Strakh i otvetstvennost: etika tekhnologicheskoy tsivilizatsii Gansa Yonasa [Fear and Responsibility: The Ethics of Hans Jonas' Technological Civilization]. *Eticheskaya mysl, Ethical thought. M. : IFRAN 4* [in Russian].

4. Haidenko, P. P. (2010). Strakh [Fear]. *Novaya filosofskaya entsiklopediya v 4-kh t. [New Philosophical Encyclopedia]*. (Vol. 3). Moscow: Mysl [in Russian].

5. Orvell, Dz. (2015). "1984". Vydavnytstvo Zhupanskoho [in Ukrainian].

6. Ernst, Yu. (2017). *Skliani bdzholy [Glass bees]*. Vydavnytstvo Zhupanskoho [in Ukrainian].

7. Boie, B. (2016). *Kalkokain [Callocaine]*. Vydavnytstvo Zhupanskoho [in Ukrainian].

8. Feierbakh, L. (1955). Izbrannyye filosofskiyе proizvedeniya v 2-kh t. [Selected philosophical works in 2 Volumes]. Moscow: Hozpublitsdat [in Russian].

9. Makaskyl, U. (2018). Um vo blago. Ot dobrykh namereniy - k effektivnomu altruizmu [The mind is for the good. From good intentions to effective altruism]. *Yzd-vo Corpus. Seriya: psychology* [in Russian].

10. *Materialisty Drevney Gretsii. Sobraniye tekstov Geraklita. Demokrita i Epikura. [Materialists of Ancient Greece. Collection of texts of Heraclitus. Democritus and Epicurus]*. (1955). Moscow: Hosudarstvennoe yzdatelstvo polytycheskoi literatur [in Russian].

11. Mozghova, N. H. (2020). Virtualizatsiia sotsialnoi realnosti yak sproba podolannia samotnosti liudyny doby Postmodernu [Virtualization of social reality as an attempt to overcome the loneliness of postmodern man]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University, 1* (31), 35-37 [in Ukrainian].

12. Nemyrovskiy, V. H. (1990). *Smysl zhizni : problemy i poiski [The sense of life: problems and searches]*. Kyiv: Politizdat Ukrainy [in Russian].

13. Poda, T. A. (2020). Vplyv pandemii COVID-19 na mizhnarodni vidnosyny: kluchovi tendentsii. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University, 2* (32), 124-128 [in Ukrainian].

14. Pustovoi, Yu. V. (2007). Fenomen strakha v antichnoy kulture i patristike (Etiko-filosofskiy analiz) [The Phenomenon of Fear in Ancient Culture and Patristics (Ethical and Philosophical Analysis)]. Avtoref. dyssert. 09.00.05. Tula [in Russian].

15. Richard, D. (2017). *Ehoistychnyi hen [Selfish gene]*. Vyd-vo "Knyzhkovyi Klub "Klub simeinoho dozvillia" [in Ukrainian].

16. Rollo, M. (2016). *Smysl trevogi [Sense of anxiety]*. Moscow: Institut obshchegumanitarnykh issledovaniy [in Russian].

17. Rudenko, S. (2013). Istoriia ukrainskoi filosofii: nedeskryptyva na metodolohiia doslidzhennia [History of Ukrainian philosophy: non-descriptive research methodology]. *Filosofska dumka, Philosophical thought*, 5, 94-102 [in Ukrainian].

18. Synher, P. (2018). Zhizn. kotoruyu vy mozhetе spasti [A life you can save]. Moscow: Yzdatelstvo : Takye dela [in Russian].

19. Sukhova, N. M. (2020). Pandemiia: zahroza chy urok liudstvu v KhKhl stolitti? *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University, 2* (32), 135-140 [in Ukrainian].

20. Khaideher, M. (1998). *Prolegomeny k istorii ponyatiya vremeni [Prolegomena to the history of the concept of time]*. Tomsk: Yzdatelstvo «Vodolei» [in Russian].

Гуменюк Ю. В.

ПРИЧИННО-СЛЕДСТВЕННЫЕ СВЯЗИ ЭФФЕКТИВНОГО АЛЬТРУИЗМА КАК УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ

Аннотация. В статье ставится вопрос: «Каким же будет общественный порядок после пандемии COVID-19?» и путем обобщения достижений прошлого, анализируя современные методологические концепции и интерпретируя идентичный историко-философский материал делается попытка дать ответ на него. Давая определение такому явлению как «пандемия» и характеризуя его, имеем ответ на вопрос: «Что случилось с человеческим иммунитетом, если организм человека не может справиться с вирусом?». Душа человека страдает, пока не поймет сути происходящего и, в первую очередь, сути своего собственного существования. Исходя из этого, в статье проведен расширенный анализ и определены связи между природой страха, смыслом жизни и альтруизмом. Освещены современное понимание эффективного альтруизма и решение за счет данного феномена вопроса наведения общественного порядка в современных условиях.

Ключевые слова: пандемия; коронавирус; страх; смысл жизни; альтруизм; эмпатия; эгоизм; эффективный альтруизм; общественный порядок.

Humeniuk Yu.

THE CAUSATION OF EFFECTIVE ALTRUISM AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF THE PUBLIC ORDER AFTER A PANDEMIC

Introduction. The article raises the question "What will be the public order after the COVID-19 pandemic?" The current situation makes it possible to draw analogies between anti-utopian novels such as "1984" by George Orwell, "Kalkocaine" by Karin Boe, "The Glass Bees" by Ernst Junger. What these works of art have in common is that, as a result, interpersonal human relations, based on empathy, love, and care for one's neighbor, become paramount to "save humanity", because only the presence of such feelings can preserve human life and moral values. Summarizing the achievements of the past, analyzing modern methodological concepts, and interpreting identical historical and philosophical material, we understand that the analysis of causal links between fear, the meaning of life, and altruism, including effective altruism, and the impact of this concept on the restoration of public order after a pandemic was the subject of scientific research. **The aim and tasks.** The purpose of this scientific investigation is to conduct an expanded analysis and identify the causal links between the nature of fear, the meaning of life, and altruism; to cover the modern understanding of effective altruism and solved due to this phenomenon the problems of development of public order in modern living conditions.

Research methods. To achieve the aim and solve the problem of a particular problem used "explanatory" non-descriptive methodology: generalization achievements of the past along with the analysis of modern methodological concepts, interpretation of identical historical and philosophical material, creating a concept to solve the problem. **Research results.** Defining such a phenomenon as a "pandemic" and having characterized it, we get the answer to the question "What happens to the human immune system if the human body can not cope with the virus?" – the human soul is being suffered until it understands the essence of what is happening and, above all, the essence of its own existence. Based on this, the paper analyses the nature of fear, the meaning of life, altruism and identifies the links between these philosophical categories. The paper highlights the modern understanding of effective altruism and the possibility of solving the problem of bringing public order in modern conditions due to this phenomenon. **Discussion.** Analysis of the scientific achievements of philosophers and scientists in other branches of science at different times shows that interest like epidemics and pandemics has always existed. At the same time, the events surrounding the COVID-19 pandemic have led to a surge of scientific publications by both domestic and foreign researchers trying to find answers to the question of the future of humanity, which is currently experiencing moral decay and disorder. establishing public order in modern conditions. It became possible to study this problem and draw conclusions based on scientific works on the nature of fear, the meaning of life, and altruism.: P. Hajikurbanova, P. Haydenko, Rollo May, S. Kierkegaard, M. Heidegger, Y. Pustovoi; Democritus, L. Feuerbach, W. Frankl; O. Comte, M. Hoffman, R. Dawkins, W. Nemirovsky, P. Singer and W. Makaskil. **Conclusion** Thus, effective altruism is a social movement with its own philosophy, which uses facts, evidence, and reasoning in search of the most effective ways to improve the world and establish public order after the COVID-19 pandemic.

Keywords: pandemic; coronavirus; fear; meaning of life; altruism; empathy; selfishness; effective altruism; public order.